

Лучків Віталія

*Житомирський державний
університет*

імені Івана Франка, аспірантка

ЕМПАТІЙНА ДЕТЕРМІНАЦІЯ АСЕРТИВНОСТІ

Суперечливі трансформації сучасного суспільства актуалізують дослідження феноменів, які допомагають людині не лише протистояти кризовим явищам, а й стати успішною і психологічно здоровою особистістю, яка вміє заявляти про власні інтереси, цілі, досягати їх і при цьому з повагою ставитися до оточуючих. Саме асертивність містить в собі названі компетенції і особливості [5, 6]. Актуальним є дослідження не лише власне феномена, а й чинників його розвитку, зокрема, його емпатійної детермінації. Емпатія дозволяє проникнути у внутрішній світ Іншого, зрозуміти його і знайти шляхи оптимальної взаємодії.

Розвиток асертивності є особливо важливим в період юності, коли інтенсивно формуються життєві перспективи, нові погляди на стосунки між людьми і на себе самого, коли особистість стає суб'єктом власної життєдіяльності, а її емпатійність може досягати вищих рівнів розвитку [1].

У зв'язку з цим метою дослідження є вивчення особливостей вікової динаміки інтегральної емпатії та її форм [1] як детермінант гендерних відмінностей у розвитку і прояві асертивності в юнацькому віці.

Основні методи дослідження: метод поперечних зрізів, емпіричні (тести), якісний і кількісний аналізи, інтерпретаційні. З метою дослідження інтегральної емпатії та її форм використовувався «Тест на визначення інтегральної емпатії у підлітків і юнаків» Л.П.Журавльової [2], асертивності - «Тест-опитувальник рівня асертивності», модифікований В. Каппоні, Т. Новак [3], асертивних стратегій поведінки - тест-опитувальник К. Томаса [4]. Для знаходження взаємозв'язків між компонентами обох феноменів використовувався лінійний кореляційний аналіз Пірсона, для виявлення відмінностей між групами ознак обчислювався t-критерій Стьюдента.

Дослідження мало три етапи. На першому вивчалися особливості онтогенетичної динаміки інтегральної емпатії та її форм. На другому - особливості онтогенетичної динаміки асертивності й асертивної поведінки. Третій етап полягав в знаходженні й аналізі взаємозв'язків між компонентами інтегральної емпатії, її форм й асертивності дівчат і хлопців.

Доведено, що гендерні відмінності в онтогенетичній динаміці емпатії виявляються в її полярних формах (агресія - альтруїзм,

індиферентність - реальне сприяння не на шкоду собі) і впродовж юнацького віку у представників обох статей достовірно не змінюється частота проявів співпереживання, співчуття, моделювання сприяючої поведінки. В цілому, у дівчат позитивна динаміка емпатії є більш інтенсивною, в порівнянні з юнаками, (відповідно, $p \leq 0,01$; $p \leq 0,05$). У них спостерігається і позитивна динаміка асертивних стратегій поведінки. У хлопців виявлено негативні тенденції у віковій динаміці розвитку асертивності.

Факторами агресивної наполегливості дівчат є індиферентність і співпереживання, а хлопців - співчуття. Такі види емпатії, як антиемпатія (у дівчат і хлопців); співпереживання, моделювання сприяючої поведінки (у дівчат); співчуття (у юнаків), які детермінують асертивні компромісні стратегії поведінки, обумовлюють лише часткове врахування інтересів Іншого і задоволення власних. Найбільшою мірою сприяють асертивній поведінці (співпраці) розвинена здатність до співчуття (у дівчат) і відсутність схильності до співпереживання (у дівчат і хлопців).

Висновки. Інтегральна емпатія загалом та її окремі форми є факторами розвитку і прояву асертивності в юнацькому віці. Емпатійна детермінація асертивності й асертивної поведінки в юнацькому віці має гендерні відмінності.

Перспективою подальших досліджень є вивчення асертивності як складноструктурованої інтегральної якості особистості.

Література

1. Журавльова Л.П. Психологія емпатії / Л.П.Журавльова: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 328 с.
2. Журавльова Л.П. Діагностика форм та типів емпатії / Л.П.Журавльова // Психологія. Зб. наук. праць НПУ ім. М.Драгоманова. – Сер. № 12. Психологічні науки. – 2010. – № 31(55). – С. 154 – 161.
3. Каппони, В. Сам себе психолог [Текст] / В. Каппони, Т. Новак. – СПб.: Питер, 1998. – 350 с.
4. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие / Под ред. Д. Я. Райгородского. – Самара: Бахрах-М, 2006. – 672 с.
5. Lizzio, A., Wilson, K.L., Gilchrist, J., & Gallois, C. Evaluations of performance feedback // Management Communication Quarterly. – 2003. – Vol.16. – P. 341-379.
6. Wilson, K.L., & Gallois, C. Assertion and its social context. – Oxford: Pergamon, 1993. – 205 p.